

HIŠA ŠTEVILKA 52.

ANTON INGOLIČ

I

Ozek vrt jo je ločil od ceste, ki se je vila skozi vas. Ni se mnogo razločevala od sosed na levi in desni, prav tako je imela nizka okna, obokane strope, kleti in kolarnico s skednjem.

Pri sosedu na levo je gospodovala debelušasta vdova, ki se ji je pred letom mož obesil in zapustil gospodinjo in deklo v drugem stanu, pri sosedu na desni je tridesetletna nečakinja skrbela svojemu priletnemu stricu penzionistu za hrano in postelj, preko ceste pa je gospodaril gostilničar Polajnar in njegov najemnik trgovec Jurij Kajfar. In še jih je bilo na levi in desni, ob cesti navzgor in navzdol; vse so si bile na prvi pogled podobne, vse kot sestre, toda hiša številka 52 se je vendar ločila od drugih: bolj kmetska je bila, bolj zaverovana v svojo starodrednost in kmetsko veličastnost. Nobena novotarija je še ni bila oskrunila, prav tako je še stala sredi vasi kakor tedaj, ko je še sama kraljevala na Potočju.

Že od tedaj ji je gospodaval Breznikov rod. Vso njegovo zgodovino je poznala, vse skrbi in veselja, vse otroke, ki so odšli izpod njene strehe v svet.

Toda nenadoma je izgubila gospodarja. Že tri sto let se to ni bilo zgodilo.

Ta dan pa se je bil gospodar odpeljal v mesto in jo prodal.

Čudovito hitro se je bilo zgodilo.

Pred mesecem je bil prišel Jernej Hlastnik k Antonu Brezniku. Že zgodaj zjutraj je bil prišel in si natanko ogledal vso hišo. Vsako steno je pretipal, zmeril sobe in kleti ter neprestano nekaj godrnjal sam pri sebi; pregledal je tudi hleve in skedenj, splezal na podstrešje, si ogledal tramovje za opeko, pokimal Brezniku in odšel. Potem je prišel še enkrat s svojo ženo Agato; še enkrat si je vse ogledal in ko je še Agata pretaknila vse kote v kuhinji in kleti, ko si je ogledala sadonosnik za hišo, je Hlastnik segel Brezniku v roke.

Čez dva tedna so se Breznikovi začeli seliti v hišo številka 59, ki jo je Liza, Antonova žena, podedovala po umrli botri.

Tako je stala jesenskega dne hiša številka 52, prvič, odkar so jo postavili, prazna in brez gospodarja sredi vasi; vsa vrata in okna so bila zaprta, kleti in hlevi prazni, le tu ali tam je še ležalo kako polomljeno kolo ali nerabna ročica.

Že ves teden so Hlastnikovi vozili svoje premičnine in jih razvrščali v prazno hišo. Pripeljali so reči, ki jih hiša še ni videla pod svojo streho: star dolg klavir, rdečo oguljeno zofo, velike predalnike in nekaj voz najraznovrstnejšega železja.

Agata se je venomer razburjala, Jernej pa je bil potrpežljiv in se samo zadovoljno smehljajal.

Ni kot si je želel, toda na svojem je; prej je imel le v najemu, a sedaj je hiša njegova in preuredil si jo bo kot je treba za njegovo obrt.

Prišli so zidarji in začeli podirati zidove; prišli so tesarji in podrli ogromne hleve, skedenj in kolarnico.

Nista minila dva meseca in že je bila hiša, da je sam Breznik ni več spoznal, ko ga je ob večerih gnalo mimo. Kot bi mu trgali meso raz živo telo mu je bilo, ko je poslušal udarce zidarjev in tesarjev. Končno se ni mogel več premagovati in je stopil h Hlastniku. Toda ta se mu je nasmehnil:

„Dragec, hiša je sedaj moja in jo moram preurediti, da mi bo služila. Doslej je služila kmetu, odslej pa bo peku.“

Hiša se je vsa izpremenila. Za polovico so jo skrajšali, okna so ji vzdiali velika; vrt pred hišo so razdelili tako, da je vodila s ceste pot do novih steklenih vrat v pročelju, streho so prekrili in vse stene nanovo pobelili. Tudi notranjost je bila vsa drugačna. V družinski sobi ni bilo več zelene kmetske peči, tam je stal sedaj klavir; v nasprotnem kotu, kjer je stala prej javorjeva miza, je bilo sedaj veliko ogledalo in poleg njega rdeča zofo, miza pa je stala sredi sobe; le postelja je stala tudi sedaj tam, kjer je bila že od nekdanj, a na njej ni več spala sedemdesetletna Breznička, marveč osemnajstletna Hlastnikova Inka. Iz te sobe so vodila vrata še pred dvema mesecema v kamro, kjer sta spala Breznikova, a sedaj je bila tu prodajalna, sredi sobe je stala prodajalna miza, ob steni pa veliki predalniki s kruhom. Iz prodajalne so vodila nova steklena vrata na cesto, njim nasprotna pa v kuhinjo; odtod so vodila vrata vzdolž hiše v shrambo za jedila, pomočniško spalnico in pekovsko delavnico, odtod je vodilo spet četvero vrat na vse strani; najmanjša so jo vezala v smeri proti cesti s kamro za moko, ki je bila spet v zvezi s spalnico obeh Hlastnikov, ta pa v vežo, odkoder je bilo mogoče priti v kuhinjo, prednjo sobo ali na dvorišče. Kot veliko krtišče so bili vsi zidovi prevrtani. Dolge noči je delal Hlastnik načrte, da si je končno mogel po svojem praktičnem okusu urediti hišo. Koliko novih vrat, oken in zidov je bilo treba!

Breznik je ni več spoznal; ko je šel mimo, ga je grizlo od sramote, zdelo se mu je, da se mu tako zaničljivo smeje s svojimi novimi okni in neštevilnimi vrati.

Hiša številka 52 je dobila na pročelje še veliko sivo prepleškano tablo s črnim napisom:

„Jernej Hlastnik, pekarna“

in v njej je zaživel čudno življenje.

3

Vsako jutro je vsa hiša že na vse zgodaj zadišala po svežem kruhu in pecivu, ki so ga nosili v velikih košarah od peči skozi delavnico, pomočniško sobo, shrambo za jedila in kuhinjo v prodajalno, in naložili v široke predalnice. Jernej je potem legel, fantje pa so zadeli polne koše na hrbte in šli v hribe. Agata pa je vstala, se umila in se odpravila v kuhinjo, kjer je služkinja že skuhalo kavo, in vsakokrat spoštljivo pozdravila gospo. Ko je Agata pregledala po štedilniku, je odšla v prodajalno in odprla vrata.

In začeli so prihajati po kruh: otroci, žene in starci.

Proti poldnevu je Jernej vstal in šla sta z Agato k obedu. Popoldne pa je hodil okoli hiše; vedno je bilo treba še kaj popraviti; Agata pa je čepela v prodajalni, brala časopise in bila vsa srečna, če je dobila žensko, s katero je lahko poklepetala vsaj pol ure.

Proti večeru so se vrnili fantje s praznimi koši, Jernej je napravil z njimi račune, Agata pa jim je dala večerjo. Potem so postavili kvas in vsi legli, razen dekle in Agate, ki je čakala v prodajalni do devetih.

Ob enajstih ponoči je Jernej vstal, stopil v shrambo za moko in potrkal močno na zid, dokler se onstran zidu v pomočniški sobi ni oglasil prvi pomočnik in odšel kurit peč in mesiti kruh. Ob dveh je Jernej spet vstal, pregledal pripravljeno testo in stopil z loparjem k peči.

Ob petih pa je že spet zadišalo po svežem kruhu in pecivu v vsej hiši.

Táko je bilo sedaj življenje v hiši številka 52; dan za dnem isto, enakomerno. z istimi besedami se začenjajoče, z istimi besedami se končujoče. Tudi če je včasih ob nedeljah prišla Inka iz mesta, kjer je študirala, in presedela cele ure za klavirjem ali na zofi z materjo, se to življenje ni prav nič izpremenilo.

Kako vse drugače je bilo prej!

Vsak dan je bilo kaj novega, nikoli se ni vedelo niti za en dan naprej, kakšno bo delo. In kje je mukanje krav ob jutrih, ko so odhajale na pašo, in ob večerih, ko so se vračale? Kam je utihnilo kruljenje svinj ob jutrih, opoldnevih in večerih, ko jih je gospodinja krmila? In nič več ni čuti klepanja kos na dvorišču, ne cepca na skednju. Kleti ne diše več po žitu, krompirju in repi . . .

Hiša številka 52 se je vsa izpremenila; da ni imela še svoje stare številke, napisane na okrogli zarjaveli plošči, ki je visela še na istem mestu kot nekdanj, bi je ne bilo mogoče več najti.

4

Toda Hlastnikovima se je nenadoma zahotelo kmetskega dela. Prišlo je, da sama nista vedela, kdaj in čemu. Kakor da bi hiša klicala po njem.

Jernej je na mestu, kjer so pred letom stali hlevi in skedenj, skopal velik vrt, ki ga je Agata zasadila s krompirjem in zelenjavo. Kupila sta si svinjo in Jernej je postavil ob vrtu za hišo svinjak. Kmalu si je Jernej kupil konja in postavil še zanj hlev; potem si je kupil še dvoje voz in napravil zanje majhno kolarnico. Pa čez dva meseca si je kupil še en voz in kolarnico je moral povečati. Jeseni si je postavil stiskalnico za sadje, ki jo je spet moral zavarovati s streho; kmalu je postala tudi drvarnica premajhna in bilo je treba nove, večje. Vse tisto leto je Jernej samo hodil okoli hiše in dvigal vedno nove nizke strehe, jih spajal med sabo, tako da je stalo za hišo pravo cigansko šotorišče. Agata pa je skrbela za vrt in svinjo, kupila majhno njivo in gojila cvetlice na vrtu pred hišo. In obrt jima je cvetela še lepše kot prej.

V enakomerno, mrzlo življenje je zavelo nekaj toplega, pisanega kmetskega življenja.

Inka je končala šole in odšla v hribe za učiteljico. Ob nedeljah je prihajala domov in tožila mami o novem življenju. Vso nedeljo je presedela ob klavirju in sanjerala. Mimo okna pa je vedno češče pohajal Kotnikov Ivan in se oziral vanje.

V počitnicah sta se spoznala in kmalu je prihajal vsako nedeljo k Hlastnikovim, sédel na zofo in strmel v Inko, ki je igrala in pela ob klavirju. Koncem počitnic jo je ob brezovem gaju objel in ji povedal, da jo ima rad.

Hlastnikova sta ga bila vesela, saj je koncem jeseni odšel na vseučilišče.

Bilo je, kot da bi se v hišo počasi vračalo stoletno življenje.

Toda nenadoma je Jernej odložil sekiro in kladivo, Agata se ni več brigala za vrt in njivo.

Prihajala so uradna pisma, Jernej se je vozil v mesto, dvakrat je prišla neka žena z otrokom v naročju in hotela govoriti z njim. Agata ni več govorila z Jernejem, svoj obup in prevaro je potožila Inki, ki je potem ves teden z grozo premišljevala o svojem očetu.

Končno si je Inka morala vzeti dopust, da se je z očetom in materjo odpeljala v mesto in tam dobila od očeta njegovo polovico hiše. Branila se je in jokala, toda morala jo je vzeti, dasi je komaj razumela, da bo oče le tako rešen velikih plačil.

Tista žena z otrokom je potem prišla še enkrat, obupno jokala in preklela vso hišo. Agata in Jernej sta spet govorila med seboj. Tudi Inki je v srcu veselo zaživelo, ko je prihajala ob nedeljah domov in je Ivana lahko sprejemala v hiši, ki je bila tudi njena.

5

Jurij Kajfar je postajal že tri leta pred svojo trgovino in gledal, kako se je izpreminjala hiša onkraj ceste. Včasih si je prinesel stol in vse poplodne, ko ni bilo nikogar v trgovino, zrl preko ceste. Tudi njemu se je zahotelo hiše, kjer bi zagospodaril po svoje. Tu pri Polajnarju je imel le dve sobi, prva mu je služila za prodajalno, druga pa za skladišče masti, olja, moke, petroleja in tudi za spalnico.

Že tri leta se je neprestano oziral na hišo onstran ceste in nekaj tuhtal.

V hiši številka 52 pa je življenje šlo svojo pot.

Jernej je spet postavil nekaj novih streh, Agata je vsadila nekaj novih cvetic in se vedno bolj in bolj redila. Z Jernejem se sicer ni več kregala, toda med njuno življenje je bil postavljen zid, ki ga ni bilo mogoče več podreti. In ga tudi nista poizkušala. Njuno življenje je bilo mrzlo in tuje, le Inka je prinašala veselja in ljubezni. Kadar je prišel še Ivan, je bila vsa hiša polna petja in smeha, posebno, odkar sta bila zaročena. Agata je posedala na zofi in vsa žarela, da bo njena hčerka kmalu zdravnikova žena; lepše kot prej se je oblačila, govorila bolj sladko in pretirano, njivo in svinjo je prepustila dekli, sama pa se je hvalila vaščankam, ki so prihajale po kruh, koliko je že pripravila za Inko, kakšno poročno obleko ji bo kupila in koliko bo dobila v denarju. Kadar je le mogla, je pohitela h Kotnikovim in poklepeta z Ivanovo materjo.

Nenadoma pa je prenehala z obiski pri Kotnikovih, tudi vaščankam ni več govorila o hčerini poroki in Ivana ni več sprejemala z veseljem.

Slednjič je povedala Inki, da se je oglasil Jernejev prijatelj Kostanjevec, ki jim že vsa leta, odkar so se vrnili z Amerike, prodaja moko, in je vprašal po njej. Ker je Inka pridna in poštena, bi bil vesel, da bi prišla na njegov dom za gospodinjo in snaho. Inka ni hotela o tem nič slišati. A Agata ji je neprestano pripovedovala o njegovem velikem mlinu, o dveh vilah v mestu, o življenju, ki jo čaka. In tudi Agati bi potem ne bilo več treba prodajati kruha.

Inka se je uprla, zato jo je Agata drugo nedeljo že ozmerjala, tretjo pa je Ivanu zaprla vrata pred nosom.

Toda zgodilo se je nekaj nepričakovanega. Na božični večer je stopil Ivan h Hlastnikovim in zaprosil za Inkino roko. Tedaj je Agata povedala jasno. In Ivan ji je odgovoril še bolj jasno, da bosta z Inko v dveh dneh tretjič oklicana in da izpolnjuje le svojo dolžnost, ko vabi bodočo taščo in tasta na poroko. Agata je izbruhnila, Jernej pa se je zadovoljno nasmejajal.

Kljub vsemu sta se poročila čez tri dni visoko v hribih na Inkinem službenem mestu brez svatov in sorodnikov. V poročni noči pa je razodela Inka svojemu možu, da ima pisano pravico do doma, iz katerega so jo izgnali.

V tem je umrla tista žena z otrokom. Jernej je zbolel. Inke ni bilo že nekaj mesecev domov. Agata pa ni spala vse noči. Njene misli so bile črne: kaj če Jernej umre in jo bo zet izrinil iz hiše ali pa prodal Inkino polovico. Inka mora vrniti svojo polovico, saj sedaj ni več tistega otroka in ne tiste žene.

A Jernej ni hotel o tem nič slišati. Imel je Inko rajši kot Agato. Toda Agata je zbudila v njem hrepenenje po mestu, kjer je preživel skoraj vse življenje in s svojim zbadanjem ga je mučila noč in dan.

Tako se je tudi on odločil, ko je nekega večera prišel od onstran ceste Kajfar, dolgo motril hišo in ga nenadoma vprašal:

„Prodaš?“

„Prodam“, je odgovoril Jernej skoraj boječe in se začudil samemu sebi.

„Jaz kupim.“

In že je Kajfar odšel.

Zvečer, ko je zaprl trgovino, pa je dolgo strmел skozi okno na hišo in se zadovoljno smehljajal.

6

Jurij Kajfar se je začel smehljati včasih kar tako nenadoma in brez vzroka. Ljudje so to opazili in se čudili. Saj prej je bil vedno tako zakrknjen in je govoril le, kolikor je bilo treba in še to kakor z jezo.

Sedaj se je pa venomer smehljaj. Vsak dan je zahajal preko veže v Polajnarjevo gostilno in presedel ure in ure s kozarcem vina v rokah. Včasih pa se je hipoma dvignil, stopil na hišni prag, zastrmel v Hlastnikovo hišo in se smehljaj.

Tam se je mahoma vse izpremenilo. Agata je pisala Ivanu in Inki dolgo pismo in ju vabila. Inki je bilo hudo po domu, pa je prišla; Ivan je ljubil Inko, pa je prišel še on. In prinesla sta še svojo hčerko. Agata jih je sprejela vsa srečna, jim stregla, kupila zdaj to in ono, njenih ljubeznivosti ni bilo ne konca ne kraja.

Jernej pa je dobival ponudbe in vsak teden po dvakrat zapregel, se vračal pozno zvečer in dolgo v noč razlagal Agati o svojih poteh.

Končno se je Kajfar odločil in stopil sredi avgusta k Jerneju:

„Za koliko?“

„Sto petdeset!“

„Toliko ne dam.“

Jernej je hotel še nekaj reči, a Kajfar je bil že povetil glavo in odšel preko ceste. Mislil je v trgovino, a ni mogel, krenil je po vasi navzdol.

„Sto petdeset tisoč . . . to je preveč. Ne, toliko ne dam.“

Zvečer je odprl hranilne knjižice in računal.

Potem je ves teden ogledoval hišo in tuhtal; v soboto je spet stopil k Jerneju.

„Sto dvajset dam.“

„Pa naj bo sto pet in dvajset.“

In segla sta si v roke.

Kajfar ni spal vso noč.

Inka in Ivan, ki sta bila tedaj s Slavico pri Hlastnikovih na počitnicah, nista ničesar slutila.

Šele zvečer, preden so šli v mesto, je poklicala Agata Inko v spalnico in ji povedala, da bodo prodali to hišo in kupili v mestu drugo. Inka mora drugi dan z njimi k notarju, ker brez nje je ne morejo prodati. Gotovo ne bo preprečila, da bi njenim staršem bilo lepše. Sicer pa bo tudi polovica nove hiše njena.

Drugi dan so se odpeljali v mesto.

Inka je vso pot jokala. Zakaj prodajajo hišo, kjer je preživela najlepše dni? Ali ni tu sanjala štiri leta v objemu svojega Ivana, ali ga ni tu v julijski noči sprejela prvič v svojo sobo? In ta hiša je bila tudi njena in sedaj bo tudi ona podpisala pogodbo!

Pri notarju so kmalu napravili pogodbo; notar jo je še enkrat prebral in Agata, Inka in Kajfar so podpisali. Kajfar je položil na mizo sto pet in dvajset tisočakov in smehljaje odšel.

Začeli so s kupno pogodbo. O vsem je bilo govora, samo o Inkini polovici ni bilo besedice. Zato se je oglasila in vprašala s strahom.

„To še pride, počakaj, Inkica“, jo je sladko tolažila Agata.

Inka je čakala, dokler ni notar izročil pogodbe obema Hlastnikoma in prodajalcu v podpis.

„Kaj pa jaz?“ je zastokala Inka.

„Vi ste že davno opravili“, ji je odgovoril notar.

„Toda moja polovica...“

„Ste jo prodali Kajfarju!“

Z grozo se je obrnila k materi in očetu in ni mogla verjeti. Toda mati se ji je v zadregi smehljala, oče pa je gledal v tla.

V Inki pa se je utrgalo:

„Torej ste me ogoljufali za moj dom. Sedaj vem, da vas je Ivan bolje poznal nego jaz.“

In krčevito je zajokala.

Zvečer so se odpeljali. Jernej je bil pijan, Agata vsa vesela, Inka pa je ves čas do doma tiho ihtela. Ne več zaradi polovice, ampak zaradi očeta in matere.

Še tisti večer sta se Inka in Ivan z malo Slavico preselila h Kotnikovim.

Kajfar pa se je zbudil sredi noči, planil s postelje in hitel na cesto, da vidi, če je res.

Da, tam preko ceste je stala njegova hiša.

7

Za vse svete je bila po šestih letih hiša številka 52 spet prazna. Prejšnji večer je Jernej naložil zadnji voz. Samo nekaj drv in starega železja je še bilo razmetanega po dvorišču. In Pazi je ostal priklenjen, tudi njega so prodali. Toda vso noč je cvilil in se trgal na verigi, dokler ni zarana pobegnil še on.

Tako je bila hiša prazna, vsa vrata so bila zaklenjena in ključi so počivali pod Kajfarjevo blazino.

Po vseh svetih so prišli zidarji in podrli zid med prodajalno in družinsko sobo, tudi okna in vrata na cesto so vzdali večja. Vrt pred hišo so zravnali, plotove podrli. In že so postavljali ob stenah ogromne predalnike.

Kajfar se je samo smehljaj in preživel ves dan onstran ceste in ogledoval svojo hišo. Stokrat in stokrat je že prehodil vse prostore, ni in ni se mogel nagledati hiše, ki je njegova, kjer bo odslej gospodaril po svoji volji. Vse je premislil, kako jo bo preuredil. Mnogo zidov bo

treba podreti, da bodo sobe večje, treba bo podreti tudi oboke in napraviti ravne strope. Streho bo treba prekriti. Hleve za kolarnico s strehami podreti, nekaj vrat zazidati, nekatera okna povečati.

Koncem novembra je bila prodajalna že gotova in vsa napolnjena z blagom. Tudi vrata in okna so bila nanovo popleskana, vsa hiša je bila prebeljena in preko vsega pročelja je bilo zapisano z velikimi črkami:

„Jurij Kajfar, trgovina z mešanim blagom.“

Tedaj se je pripeljala Inka; hotela je k Ivanovi materi. Ko je prišla do svojega nekdanjega doma, je obstala kot ukopana. Čez trenutek pa jo je pognalo k hiši, odprla je vrata v trgovino in vstopila. V srcu jo je zapeklo in v glavi se ji je zavrtelo, da se je morala nasloniti na vreče.

Tam, kjer je še pred meseci stal klavir, ob katerem je izpela svoje dekliško hrepenenje, so stali sedaj predalniki z železnimi vijaki in žebliji, tam, kjer je stala prej njena postelja, kjer je postala Inka žena in mati, so bili sedaj sodi olja, masti in petroleja.

Strmela je okoli sebe in izbuljeno gledala Kajfarja, ki se ji je klanjal in smehljaj. Vsa osramočena se je opotekla brez besed iz trgovine na cesto.

Počasi je stopala mimo hiše. Zdelo se ji je, kot da jo vsa hiša, ki je bila nekoč tudi njena, kliče in vabi, zdelo se ji je, kot da jo grabijo vsi spomini z vsakim praškom te nekoč njene zemlje in jo držijo nase, da ne bi mogla naprej.

Že je bila mimo, toda tedaj jo je potegnilo nazaj. Planila je na dvorišče, zašla na podstrešje in strmela nekaj hipov skozi vsako okno, šla je na vrt, na sadonosnik, prijemala in božala drevesa, se opotekla za hišo in skozi odprta vrata vstopila v delavnico, tipala ob zidu dalje, prišla v pomočniško sobo, v shrambo za jedila in kuhinjo. Vse je bilo odprto, vse prazno. Toda nji se je zdelo v mraku, da je še vse kot je bilo tedaj, ko je bilo še njeno. Iz kuhinje je kot omočena odtavala skozi vežo v spalnico svojih staršev, potem v kamro za moko in slednjič je stala spet v delavnici. Šele tedaj je opazila, da je delavnica polna sodov in vreč in ni več dolgih pločevinastih korit za testo, ne več stroja za zemlje in ne dolgih polic. Streslo jo je, v grozi je zakričala in planila na dvorišče, tekla po vasi navzdol in se ustavila šele na kolodvoru.

Pozno v noč se je odpeljala v mesto k Ivanu.

8

Kajfar pa se je smehljaj.

Samo en zid in en obok je treba še podreti, pa bo imel kakor si je želel. Venomer je priganjal zidarje, da bi bili čimprej gotovi; še nekaj

novih je najel, samo da bi izginilo iz hiše vse, kar je bilo kmetskega in bi čimprej postala prava trgovska hiša.

Že dva tedna so padala kladiva po starodavnih obokih, jih rušila in uničevala. Na dvorišču je bil že velik kup kamenja in opeke.

Nekega dne pa je prišel še župan z občinskim slugo, ki si je prislonil lestvo k zidu, snel staro številko in pribil novo, štirioglato v narodnih barvah.

Kajfar je pristopil, v očeh mu je zaplalo. Župan ga je stresel za roko:

„Vse ste preuredili, saj je ni več mogoče spoznati. Sedaj pa imate še novo številko. Povrsti smo jih pribijali, a ker je vmes nekaj novih hiš, so se številke večinoma povsod izpremenile.“

Kajfar je strmel na novo številko 58 in si mel roke:

„Torej vse novo, vse samo moje...“

Tako je stala tam sredi vasi hiša z nekdanjo številko 52 že drugič vsa izpremenjena. Vse okoli nje pa je bilo še kot nekdej: na desni penzionistova hiša, na levi hiša vdove Kančnikove, tam preko ceste pa Polajnarjeva gostilna. Vse njene sosede so bile še nedotaknjene, samo iz nje so najprej izgnali živino, odpeljali kašče, ji prevrtali stene, jo za polovico skrajšali in oropali pisanega kmetskega življenja in nočnega miru. Kako je vpila prva leta po starem življenju, kako ga je zahtevala vsaka opeka v zidu in na strehi! In glej, postavili so hleve, zasadili vrt, kupili njivo. In že ji je bilo lažje. Toda prišel je nenadoma nov gospodar, brezsrčnejši od prvega, in jo oropal še tiste lepote, ki si jo je v šestih letih priborila, lotil se je celo njenega največjega ponosa, njenih mogočnih obokov. Sedaj nič več ne more zaklepati svoje skrivnosti, marveč z ogromnimi okni in vrati razkazuje vsemu svetu svojo sramoto in boleost. In kje je vonj po žitu, krompirju in repi? Kje so njeni hlevi z živino? Kje je jutranje petelinje petje, ki jo je vzbujalo vsako jutro k novemu življenju?

Vsa se je že izpremenila in še vrtajo v njenih zidovih.

Kajfar pa ni mogel spati od sreče. Vsako noč se je zbudil, vstal in hodil včasih celo uro iz sobe v sobo in se zadovoljno smehljaj.

Sredi decembra so zidarji podrli zid med kamro za moko in pomočniško sobo ter se lotili oboka, ki se je bočil nad obema sobama. A do noči ga niso mogli podreti; samo v sredini so izgledali veliko odprtino. Ko so odšli, so naročili vajencu, naj ne hodi na podstrešje ali pod raztrgani obok, ker je nevarno.

Tisto noč je silno brilo okoli voglov.

Kajfar se je prebudil. Nekje je ropotalo, kot bi tatovi praznili trgovino.

Kajfar je naglo vstal in šel gledat. Nikogar ni bilo. Šel je v kuhinjo, a tudi tu ni bilo nikogar. Le veter se je zaganjal v vrata in zunaj je tulilo.

Vrnil se je v spalnico. Tedaj je začutil, da piha skozi vrata, ki vodijo v prejšnjo kamro za moko. In nekje je z vrati loputalo. Vzel je svečo in stopil v kamro. Tedaj je videl, da so bila odprta vrata na obeh straneh, veter je treskal z njimi in žvižgal skozi odprtino na stropu. Stopil je k vratom na levi in jih zaprl. Potem je skušal preko kamenja in opeke doseči še nasprotna vrata in jih zapreti.

Tedaj pa je butnil iz odprtih vrat silen val vetra in se zagnal z vso močjo proti odprtini v oboku.

Sveča je ugasnila, Kajfarja je zagnalo po kamenju in opeki, skozi odprtino pa je strašno zažvižgalo, se nekaj prelomilo in čez nekaj sekund grozno zabobnelo.

9

Drugo jutro so potegnili Kajfarja mrtvega izpod opeke in kamenja. Hiša številka 52 oziroma 58 pa je bila spet brez gospodarja.

Bog ve, kdo pride zdaj?

Ali bodo vendarle spet zamukale krave v hlevih, zakrulile svinje v svinjakih, ali bo spet zadišalo po žitu in bo petelin zjutraj klical k novemu življenju?

Bog ve...

STEFAN ŽEROMSKI

I V O G R A H O R

I

Poljsko izobraženstvo je z nesrečno vstajo leta 1863. in z njenimi političnimi posledicami zašlo v najtežjo dobo poljske zgodovine. Prusija, Avstrija in Rusija so si nekdanje kraljestvo in znamenito republiko razdelile, največji udarec pa je pripravila Poljakom Rusija s svojo kulturo in svojim absolutizmom. Vsi udarci skupaj so zadoščali za razkroj tudi tako močne plemiške kulturne organizacije, kakršna je bila dotlej poljska. Ta razkroj so še pospeševale notranje socialne spremembe. Porajal se je v narodu nov sloj, meščanstvo. Dočim si plemstvo od porazov ni več opomoglo, je bil meščanski element še mlad in je sicer rastel, a ni v absolutističnih monarhijah imel nikakršne politične